

A rendőrség és a bűnözés

Számos tévhit tartja makacsul magát a közgondolkodásban. Ezek közé tartozik a rendőrség és a bűnözés összefüggéseinek leegyszerűsített felfogása, amely szerint a kettő között fordított arányosság áll fenn. Minél több a rendőr, annál kevesebb a bűncselekmény. Árnyaltabb megközelítéssel is lehet találkozni: a rendőrség felszereltségét, anyagi ellátottságát, de még a szervezet jogositványait is olyan tényezőkként említik, amelyek növelésével érzékelhetően vissza lehet szorítani a bűnözést. A hazai szakirodalomban a legmarkánsabban Salgó László képviseli ezt a nézetet. Szerinte: „A biztonságba – és ennek előállító főüzemébe, a rendőrségbe – betáplált állami pénz, eszköz egyenesen arányos a produktummal” (Salgó, 1996, 8. o.).

A megismert valóság, különösen a huszadik század utolsó évtizedeiben kibontakozó rendőrség-szociológiai kutatások eredményei azonban nem igazolták a logikusnak tűnő feltételezéseket. Már a felszínes összehasonlítások is elgondolkodtató következtetésre vezetnek. Az egyes országok rendőri létszáma és az ismertté vált bűnözés kapcsolatában nincs kimutatható törvényszerűség. Vannak biztonságos államok sok, illetve kevés rendőrrel. Léteznek ugyanakkor bűnügyileg fertőzöttebb országok, szintén igen különböző létszámú közbiztonság-védelmi testületekkel. 1990-ben az Egyesült Államokban 393 lakosra jutott egy rendőr, Japánban 552-re. Ugyanebben az évben 100 000 lakosnak 728 erőszakos bűncselekményt kellett elviselnie az USA-ban, míg Japánban tiznél is kevesebbet (Bayley, 1994, 37–38. o.).

Nyilvánvalóan pontosabb választ lehet kapni a kérdésre, ha egyéb adottságaikban hasonló területeket vetünk össze. Ebből a szempontból tanulságos az amerikai Police Foundation hat nagyvárosra (New York, Los Angeles, Philadelphia, Chicago, Detroit, Houston) kiterjedő vizsgálata, amelyet 1986-ban indítottak el, és az eredményeket 1991-ben tették közzé. A kiterjedt adatgyűjtés, részletes számítások nyomán végrehajtott elemzés és értékelés alapján kimunkált következtetések értelmében nincs érzékelhető kapcsolat a rendőrök száma és az erőszakos bűnözés között. Némileg más a helyzet a vagyon elleni bűnözés terén. Csakhogy itt – éppenséggel a bevezetőben említett közhiedelemmel ellentétben – éppen arra találtak adatokat, hogy a magasabb rendőri létszámú városokban (Detroit) volt a legtöbb vagyon elleni cselekmény, míg a lakosság számához képest kisebb erőket fenntartó metropoliszokban (Los Angeles, Houston, New York) viszonylag kevesebb. Némileg más a helyzet az egy főre eső vagyon elleni cselekmények és területegységre jutó rendőri létszám összevetésében. Itt mutatkozik egyfajta fordított arányosság, azonban a megállapítás csak akkor igaz, ha Philadelphiát nem vesszük figyelembe. Hiányzik viszont a törvényszerűségekre utaló kapcsolat a lakosság számához viszonyított bűncselekmények és a területegységre (egy négyzetmérföldön) járórőző rendőrségi autók száma között.

Nincs megragadható kölcsönhatás az ismertté vált – vagyoni és erőszakos – bűncselekmények, valamint akár az egy főre, akár az egy rendőrré vetített anyagi ráfordítások viszonyában. A kutatók számos egyéb tényezőt vizsgáltak. Néhány esetben találtak értelmezhető korrelációra utaló adatokat, összességükben azonban ezek távolról sem alapoznak meg valamiféle leegyszerűsítő következtetést a rendőri létszám, az anyagi ellátottság és a bűnözés alakulása között. Valójában semmiféle általános tanulságot, közvetlenül a gyakorlatba áttehető tapasztalatot nem produkált a vizsgálat, az eredmények elsősorban további kérdések formájában mutatkoztak meg (Police Foundation, 1991, 1–20. o.). Ez természetesen egyáltalában nem lebecsülendő, a kérdések jó feltevése közelebb visz az igazsághoz. Tárgyunk szempontjából azonban mégis azt kell megállapítani, hogy a számos tekintetben összevethető városok rendőrségeinek és bűnözésének (valamint igen sok más tényezőnek) összehasonlítása nem vezetett olyan markáns következtetésekre, amelyek alapul szolgálhatnának bármiféle gyakorlati rendvédelmi tervezéshez.

Érdekes adatsorokra bukkanunk a rendőrség és a kriminalitás közötti viszony dinamikájának vizsgálatakor. Az Egyesült Államokban 1970 és 1990 között a rendőri létszám 70,7%-kal emelkedett, a súlyos bűncselekmények száma viszont 78,8%-kal, az erőszakosaké pedig 147%-kal. Nagy-Britanniában 1977-től 1990-ig 12%-os rendőri létszámbővülés mellett 67%-os volt a bűncselekmények számának növekedése. Kanadában 1970-től 1990-ig 16%-kal lett több rendőr, miközben a bűnügyi statisztika 34%-os emelkedést mutatott (Bayley, 1994, 4. o.). Ez a tény a kanadai kutatókat további vizsgálódásra készítette. Az ottani Rendőri Egyetem (Police College) szakemberei egyenesen tették fel a hivatkozott adatokból és számos más forrásból is adódó kérdést: nem jelent-e maga a rendőrség is olyan okot, ami bűnözést, illetve bűnözés-növekedést eredményez. Az esetleges oksági kapcsolatrendszer feltárásáig nem jutott el a vizsgálat, azt a tényt azonban megerősítette, hogy a rendőri létszám bővülését rendszerint követi a bűnözés növekedése (Koenig, 1991). Nyilvánvalóan helyesen utalt a munkát összefoglaló tanulmány szerzője arra, hogy mindez az ismertté vált kriminalitásra vonatkozik, az a hipotézis mégsem volt igazolható, amely szerint az emelkedés csak látszólagos, azaz csupán többet derítenek fel a korábban rejtve maradó bűncselekményekből (Koenig, 1991, 34–40. o.).

A létszámon és más adottságokon túlmenően a tevékenység kriminalitásra gyakorolt hatása is számos kutatás tárgya volt. Valójában a feltételeket és a működést is érintette az a kísérlet, amelyet Kansas City-ben folytattak le, az eredményeket pedig 1974-ben tették közzé. Kelling és munkatársai azt a gyakori feltételezést próbálták a valósággal összevetni, hogy a rendőri jelenlétnek önmagában bűnözést megelőző, illetve csökkentő hatása van. Ennek megfelelően egy év folyamán megtöbbszörözték a gépkocsizó járőrözés mennyiségét, a jelentős változtatásoknak azonban nem volt kimutatható hatása a bűnözés alakulására, de még a lakosság biztonságérzetére sem (Kelling, 1974; Korinek, 1988, 152. o.). A kutatást számos módszertani (Larson, 1975) és tartalmi (Trojanowicz, 1986) bírálat érte, ennek ellenére legfontosabb megállapításai általános elfogadottak. Azokból kiindulva tovább finomították a vizsgálódások problematikáját és módszertanát is. Számos szociológiai, illetve kriminológiai munka szerzői jutottak arra a

következtetésre, hogy a konkrét cél nélküli járőrözéssel szemben a célra irányított ugyanilyen szolgálat már érzékelhető hatást válthat ki az adott hely bűnözésének alakulásában (Press, 1971, 94. o.). Wilson és Boland hasonló következtetésre jut, amikor kimondja, hogy a „támadólagos” (agresszív) rendőri működésnek lehet bizonyos visszatartó hatása, ezen keresztül megelőző, illetve bűnözést csökkentő szerepe. Hangsúlyozzák azonban, hogy ez a megállapítás feltételezi a fokozott rendőri aktivitás törvényességét és a társadalmi elvárásokhoz való igazodást (Wilson– Boland, 1978). Másféleképpen fogalmazva: a valódi bűn következetes (támadólagos) üldözése és megelőzése annak térbeni környezetére is kiható határozott fellépéssel jelenthet visszatartó erőt. Számolni kell mindemellett a törvénytisztelő magatartások máshova való áthelyeződésének lehetőségével és azzal is – különösen a szervezett bűnözés körében –, hogy az elkövetők más „üzletág” után néznek.

A rendőrség és a bűnözés kapcsolatának vizsgálata, de különösen a fejlesztési elképzelések kialakítása során fontos, hogy tekintettel legyünk arra a szociológusok által feltárt tényre, hogy a mind bűnüldözési, mind egyéb közrendvédelmi feladatokat ellátó rendőrök munkaidejüknek elenyészően csekély részét fordítják közvetlenül bűnügynek nevezhető tevékenység végzésére. A brit belügyminisztérium kutatása szerint ez átlagban legfeljebb 6%, de egy Chicagóban végzett kutatás 0,2%-nál nagyobb részarányt sem tudott kimutatni (Ericson, 1982, 5. o.).

Tudjuk persze, hogy a rendőrség nem csupán a hagyományos közrendvédelmi tevékenységével próbál hatni a bűnözésre. Az eredményes nyomozások minden bizonnyal pozitív hatással vannak a jogkövető magatartás alakulására, azonban ez nehezen mérhető, hiszen ebben az esetben a rendőri tevékenység közvetlenül egy folyamatba és egy rendszerbe illeszkedik, a felelősség megállapítása és annak az egyénre, valamint a társadalomra való hatása nem szakítható el a büntető igazságszolgáltatás egészétől. Ez utóbbi pedig önmagában igen csekély befolyással bíró része a szervezett emberi együttélés kontrollmechanizmusának, tehát a kriminalitás visszaszorításában megnyilvánuló hatékonysága alig mérhető (Wilson, 1983). Nem szabad megfélemlíteni a nyomozás, az ügyészi előkészítés és a bírósági tárgyalás esetenként jelentős közvetlen társadalmi hatásáról, mégis egyértelmű, hogy a büntetőeljárás alapvetően a bűnösök büntetésének kiszabását és végrehajtását készíti elő. Maga a büntetés azonban nem az elkövetés alapproblémáira ad választ, erre azok sokszínűsége miatt nem is lehet alkalmas. Minden másféle nézet ellenére a büntető igazságszolgáltatás csak a jogrend helyreállítására törekedhet, nem pedig a bűnözés társadalmi közegének ezen túlmenő változtatására (Szabó, 1995, 13–14. o.).

A kriminalitás – mindenekelőtt a szervezett bűnözés – elleni küzdelem korábban is létezett, ám a technikai és jogi lehetőségek megnövekedése miatt fokozott jelentőségre tett szert a titkosszolgálati beavatkozás. Hangsúlyozni kell, hogy nem pusztán információszerzésről van szó, hanem olyan „aktív intézkedésekről” is, amelyek segítségével – és ez a lényege a dolognak – a tényleges elkövetés, de még az alapos gyanú felmerülése, sőt, bármilyen bűncselekmény elkövetésére utaló adat hiányában, vagyis megelőző jelleggel is fel lehet lépni (Komáromi–Horváth, 1995). Hazánkban például a rendőrségről szóló 1994. évi XXIV. törvény 84.§-a feljogosítja a szervezetet arra,

hogy adatokat kezeljen, tehát információt gyűjtsön és dolgozzon fel egyebek mellett a szervezett elkövetéssel megvalósuló bűncselekmények gyanúsítottainak, valamint az ő kapcsolataiknak személyével összefüggésben. Ettől függetlenül, tehát az említett körön kívül is megteheti ugyanezt a rendőrség a szervezett bűnözésre utaló cselekményekben vagy tényállásokban érintett személyekre, sőt, az ő kapcsolataikra vonatkozóan. Ez utóbbi esetben tehát az illetőket nem gyanúsítják az elkövetésben való részvétellel, de még a potenciális elkövetőkkel való kapcsolattartással sem. Bárki beleeshet ebbe a körbe, ha teljesen véletlenszerűen, vagy éppen a dolgok logikájából adódóan (például pénzügyi csalásnál a banki alkalmazott) „látókörbe” kerül. A rendőri titkosszolgálati munka azonban a maga közvetlenségében is felvet olyan problémákat, amelyek egyértelműen akadályozzák, hogy az ilyen tevékenység a bűnözés visszaszorításának irányába érzékelhető hatást váltson ki. Az effajta operatív működés negatívumai és mellékhatásai (a tévedés fokozott valószínűsége a visszaellenőrzés lehetőségeinek korlátozott volta miatt, a rendőri működési közeg becsapása, a bizalommal való visszaélés, esetenként a helyzet által megkívánt bünelkövetés a rendőr részéről stb.) esetenként sokkal nagyobb kárt is okozhatnak, mint aminek az elhárítására képek lehetnek (Marx, 1988).

Gyakori az a leegyszerűsítő megközelítés, amely a bűnözés megfékezésének akadályát a rendőrség „kezének megkötésében”, vagyis az eljárási és egyéb garanciák – egyes értékelések szerint túlzott – meglétében látja. Az 1994-es rendőrségi törvény javaslatának vitájában Sóvágó László, a vezető kormánypárt vezérszónoka fogalmazta meg azt az elvi alapot, amelyre a később elfogadott törvény is épült. E szerint „az nem járható út, [...] hogy miközben a bünelkövetők újabb és újabb eszközöket vetnek be, a rendőrség lehetőségeit ne tágítsuk. A külön engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés esetében kisebb a veszélye más jogok sérelmének, vagy úgy is fogalmazhatunk, hogy nagyobb érdek fűződik ezek engedély nélküli gyakorlásához, mint az esetleges jogsértések kiküszöböléséhez” (Sóvágó, 1993). Másképpen fogalmazva: a bűn felderítése és üldözése érdekében fontosabb a tevékenység célszerű és eredményes végzése, semmint annak jogszerűsége. Az országgyűlés el is fogadta a rendőri jogosítványokat kiterjesztő törvényt, a bűnözés azonban a következő években mégis – átmeneti stagnálások mellett – tovább növekedett, és olyan jelenségeket produkált (utcai robbantások, bandaháborúk), amelyek súlyosan rontották az élet minőségét. Megjegyzendő, hogy többek között éppen az ilyen, a szervezett bűnözés konfliktusaiból eredő cselekmények megakadályozását és felderítését szolgálták volna az említett, törvényességi szempontból bevallottan aggályos rendelkezések. Több kutatást végeztek a rendőri hatáskörök jogi szabályozása és az eredményesség közötti összefüggés vizsgálatára. Különösen az Egyesült Államokban, a szövetségi legfelsőbb bíróságnak a rendőri kihallgatások jogi feltételeit szigorító „Miranda” határozata [86 S. Ct. 1602 (1966)] után szaporodtak el az ilyen felmérések. Tudományos alapossággal lefolytatott kutatások szerint az emberi jogok tiszteletben tartása az eljárás során nem akadályozza a felderítést. Az igazán professzionális rendőrségek alkalmazkodni tudtak a jogi környezethez, eredményességük általában nem romlott. A közhiedelemmel ellentétben, önmagában sem a terheltek jogainak növelése, sem azok csökkentése – mindkettőre volt példa az USA-ban –

nem hatott érzékelhető módon a közbiztonság alakulására (Elikann, 1996, 18–19. o.; Walker, 1985, 102. o.). A rendőrségnek adott nagyobb szabadság, az emberi jogokat védő garanciák hiányosságai másutt sem vezettek a bűnözés érzékelhető visszaszorulásához. Braziliában például az elburjánzott erőszakra hivatkozva használja a katonailag szervezett rendőrség jogilag alig szabályozott keretek között lőfegyverét. Ennek ellenére (vagy éppen ezért is) a Paul Chevigny professzor által vizsgált időszakban (1987–1992) a cselekmények száma nem csökkent, az erőszak áldozatainak mintegy 20%-át – helyenként még ennél is jóval többet – éppen a rendőrség lőtte le (Chevigny, 1996, 26–27. o.). Másutt is hasonló tapasztalatok halmozódtak fel az alkotmányosan megkérdőjelezhető, ám a rendőrség erejének hangsúlyozása és a vélt eredményesség céljából túlságosan tágra sikeredett lőfegyverhasználati szabályozás kapcsán (Mars, 1998).

A rendőri tevékenység és a bűnözés összehasonlító elemzése alapján határozottan ki lehet jelteni, hogy a két jelenség között megragadható, gyakorlati következtetések levonására is alkalmas oksági kapcsolat nem áll fenn. E tanulmány a rendőrségnek a bűnözésre gyakorolt hatásával foglalkozik, ugyanakkor azt is meg kell említeni, hogy a közbiztonság védelmére rendelt szervezetek felépítése, létszáma, anyagi-technikai ellátottsága és jogi szabályozása nem a kriminálpolitika, hanem közvetlenül az általános politika függvénye. Alakulását jellemzően nem a bűnözés változásai, hanem ugyanazok a folyamatok határozzák meg, mint amelyek a közhatalom egyéb alrendszerének fejlődését formálják (Liang, 1992, 5–7. o.).

A rendőrség és a bűnözés kapcsolatára vonatkozó következtetés a kifejtettek szerint részben empirikus vizsgálatokon, részben pedig elméleti megállapításokon alapul. Nézetem szerint áttételesen ennek felismerése tükröződik abban a tényben, hogy a tudományosan megalapozott újabb rendőrségfejlesztési irányzatok (közösségi rendőrség, problémaorientált rendőrség) nem tűzik ki feladatul a bűnözés közvetlen és azonnali elnyomását. A sikert több mutató együttes alkalmazásával mérik. Természetesen kívánatos a bűnözés visszaszorítása is, azonban azt nem a rendőri, különösen nem a hagyományos rendőri munka outputjának, hanem más tényezők (lakossági részvétel, a bűnözéstől való félelem csökkenése, a rendőrség elfogadottságának növekedése, a nem bűnügyi problémák megoldottsága stb.) befolyásolásán keresztül megközelíthető célnak tekintik. (Skogan, 1995, 106. o.; Brodeur, 1998, 42–48. o.; Jesilow–Meyer–Parsons–Tegeler, 1968).

Némileg ellentmond mindennek az a koncepció és gyakorlat, amely, kidolgozóinak és működtetőinek állítása szerint, cáfolja az eddigi fejtegetések lényegét. A „nulla tolerancia” elvéről, illetve – kissé szélesebben értelmezve – az úgynevezett „New York-i modell”-ről van szó, amely igen kedvező fogadtatásra talált más országokban, így hazánkban is. Megjegyzendő az is, hogy az irányzat kifejlesztője, William R. Bratton éppen az e tanulmányban is képviselt nézetet és a hasonló megközelítéseket tartja a sikertelenség okának. Szerinte a rendőrség soha nem fog hatni a bűnözésre, ha eleve abból indulunk ki, hogy arra nem is képes. Az ilyen önbeteljesítő jóslatok gátolják az eredményre orientált közbiztonság-védelmet, amelyet ő meg is valósított. Az eredmények szerinte önmagukért beszélnek. New York rendőri körzeteiben igen rövid idő – néhány év – alatt érzékelhetően csökkent a bűnözés: legalább 15, de volt olyan hely, ahol 40 százalékkal is. Mindez szerinte az

általával alkalmazott módszer, a „nulla tolerancia” sikere (Brady, 1996, 11. o.). Bratton érvei mindenképpen csattanósnak tűnnek, mégsem meggyőzőek. A tények természetesen makacs dolgok: le kell szögezni mindenekelőtt, hogy a New York-i bűnözéscsökkenés a legnagyobb pontosságra törekvő méréseken alapul, és az ismertté vált cselekmények tekintetében megkérdőjelezhetetlen. Még az is kétségbevonhatatlan, hogy a javulás ténylegesen, az utcák képén, hangulatán keresztül is érzékelhető (Darnstädt, 1997). Mindezzel szemben azonban más tényekre is lehet hivatkozni. Mindenekelőtt a Brattonnal vitatkozó Blumstein professzor nyomán arra, hogy a bűnözés csökkenése az adott időszakban korántsem csupán New Yorkban következett be. Olyannyira nem, hogy az örvendetes visszaesés a nagyvárosokban általános tendenciaként jelentkezett, méreteiben helyenként meg is haladva a legsikeresebb New York-i kerületekben mért javulást. Blumstein szerint az okok nem a rendőri működésben, hanem a kábítószerpiac alakulásában keresendők (Brady, 1996, 12. o.). Mindenképpen elgondolkodtató, hogy a bagatellcselekmények (például falfirka, koldulás, alkalmi szélvédőmosás) határozott és következetes üldözéséről elnevezett „nulla tolerancia” elvnek kevés köze van az amerikai kriminalitásban vitathatatlanul meghatározó szerepet játszó kábítószer-bűnözéshez. Azt is meg kell jegyezni, hogy a szó igazi értelmében vett „nulla tolerancia” valójában nincsen, ugyanis a rendőrség kapacitásai mindenütt végesek, még New Yorkban is. Következésképpen a piti bűnözők és szabálysértők elleni akciók időszakában meglehetősen elterjedt a rendőrségen belüli korrupció, különösen a kábítószerrel való visszaélések terén. A botrányt feltáró Mollen-bizottság jelentése alapján okszerűen lehet következtetni arra, hogy a statisztikából kimaradtak a drogüzletbe bekapcsolódott rendőrök cselekményei, valamint az általuk leplezett számos jogsértés is (Baer–Armao, 1995). A New York-i modell adaptációjának lehetőségét vizsgáló európai kutatók amerikai kollégáikhoz kapcsolódóan további problémákra hívták fel a figyelmet. Mindenekelőtt arra, hogy a „nulla tolerancia” lényegében az Újvilágban elterjedt közösségi rendőrségi működésből nőtt ki, Európában pedig ez a fejlődés idáig nem következett be (Trautfest, 1998). Arról sem szabad megfeledkezni, hogy a New Yorkban – de másutt is – bekövetkezett javulás mögött olyan súlyos bűnözési előzmények álltak, amelyek az Óvilág legtöbb országában ismeretlenek, vagy legalábbis nagyságrendben messze elmaradnak az amerikai helyzettől (Feltes, 1998).

Megállapítható tehát, hogy a „nulla tolerancia” alkalmazásával kapcsolatos tapasztalatok és eredmények sem igazolják a rendőri munka és a bűnügyi helyzet javulása közötti oksági kapcsolatot, még kevésbé az egyes megoldások exportálásának lehetőségét.

A kifejtettekből következik, hogy mélységesen hibás és igazságtalan minden olyan megközelítés, amely a rendőrséget annak személyi állományával, anyagi-technikai ellátottságával és jogi szabályozottságával együtt közvetlenül a bűnözés alakulásához képest ítéli meg. Különösen veszélyes, sőt, káros az olyan követelménytámasztás, amely az egyes rendőri szervek, illetve vezetőik értékelését a bűnözésre gyakorolt hatás alapján tartja kívánatosnak. A külföldi kutatások és a hazai adatok elemzése alapján megerősíthető az a közhelyszerűen igaz állítás, amely szerint a rendőrség legfeljebb felszíni kezelésre alkalmas, a bűnözés okai a társadalomnak a közbiztonság-

védelem számára elérhetetlen, annak eszközei által alapvetően nem befolyásolható szféráiban találhatók. A közvetlen és megragadható kölcsönhatás hiányából adódóan álláspontom szerint hibás az olyan felfogás is, amelyben a rendőrségnek adott anyagi és jogi eszközök növelésével vissza lehet szorítani a bűnözést.

Mindebből azonban nem következik, hogy a testületet fel kellene oszlatni. Már csak azért sem, mert annak a bűnözés elleni „harcon” (egyések szerint: háborún) kívül számos más feladata is van. De még a kriminalitás elleni fellépés terén sem kell lebecsülni a szervezet jelentőségét. A hangsúly a hozzájáruláson, a rendszerekbe illeszkedő működésen van. A rendőrség egyedül nem sokat tehet a súlyos törvényszegések kiiktatására, nélküle viszont az ügyészség, a bíróságok és a büntetés-végrehajtás funkciói kérdőjeleződnének meg.

Nem vitatható az sem, hogy ha a bűnözést mint általános (tömeg-) jelenséget nem képes is a rendőrség érzékelhetően alakítani, egyes konkrét helyzetekben mind a bűnüldözés, mind pedig a megelőzés terén igen fontos feladatokat lát el. A csaták megnyerése azonban soha nem vezet a háborúban aratott végső diadalhoz, de még a pozíciók javításához sem feltétlenül. Ha egy házkutatás végrehajtása érdekében egy egész közösséget végigver a rendőrség, akkor az intézkedésnek érvényt tud szerezni, talán egy ügyben tettest is tud fogni, mégis eljuttassa azt a lehetőséget, hogy a későbbiekben ugyanazoktól az emberektől segítséget kapjon más bűncselekmények felderítéséhez. Az esetet talán megoldják, de a bűnüldözés legfontosabb támaszát: a lakosság aktív segítségét elveszítették. Ilyenkor a rendőrség tipikusan növeli az erőszakot és a titkos eszközök használatát, mert más módon már a közvetlen célokat sem tudja elérni. Mindkét módszer tovább növeli a távolságot, sőt, a szembenállást a rendőrség és az érintett közösség között, tovább rontva az eredményes működés esélyeit.

A gyakorlati eredményesség kérdésén túlmenően egyáltalában nem hanyagolható el a rendőrség „üzenethordozó” szerepe sem. A büntetőtörvényekhez vagy az igazságszolgáltatáshoz hasonlóan az életviszonyokra gyakorolt igen csekély hatás ellenére fontos, hogy pusztán a létevel is kifejezi: a társadalom intézményt, intézményeket működtet azért, mert bizonyos magatartásokat elítél, és azok ellen fel kíván lépni. Ebből a szempontból egyáltalában nem mindegy – amiképpen a főleg szimbolikus funkciót betöltő államfő esetében sem –, hogy a rendőrség milyen meggyőző erővel közvetíti a közhatalom döntéshozóinak üzenetét. De legfőképpen az a kérdés, hogy miben is áll ez az üzenet. Amint arról szó volt, a közbiztonság védelmére rendelt szervezetek mai tudásunk szerint nem elsősorban közvetlenül, hanem áttételesen: más szervekkel és mindenekelőtt a közösségekkel való együttműködésben tudnak kifejteni valamiféle hatást a bűnözés alakulására. Ennek során pedig több kérdésben világosan állást kell foglalni és a szervezet által elfogadott értékeket az emberek irányába képviselni. Az egyik legnagyobb probléma a bűnüldözés és az alkotmányosság viszonyának erkölcsi megítélése. Az itt kifejtettekből az következik, hogy a bűnözés létezését el kell fogadni gyakorlati megfontolásokból, de természetesen minden bűnös magatartást erkölcsileg el kell ítélni. Ilyen felfogásban le kell mondani egyes esetekben a sikerről, ha azt csak bűnös, szabályszegő, az alkotmányos jogokat aránytalanul korlátozó módon lehetne elérni. Így maradhatnak

bűncselekmények megtorlatlanul, de a következetes – a hatóság által saját magára is alkalmazott – törvénytisztelet olyan közhatalmi üzenet, ami hosszabb távon, a bizalom miatt és a bűn elutasítása okán javuló elfogadottság és lakossági támogatás révén bőséges megtérüléssel kecsegtet. Ha viszont a jogalkotás és a rendőri munka gyakorlata a bűnözés jelentős visszaszorítására tett erőfeszítései odáig jutnak, hogy a siker érdekében paradox módon akár még a bűnt is elfogadják (a rendőri „vádalkus” informátor vagy a fedett nyomozó által elkövetett bűncselekmények legalizálásával), akkor egyidejűleg sikerült rombolni a törvények tekintélyét, tiszteletét – ami a bűnözés alakulása szempontjából egyáltalában nem jó – és rendszerint a konkrét bűnügyi helyzet sem javult számottevően, hiszen büntetést érdemlő magatartások maradnak praktikus megfontolásokból megtorlatlanul. Az üzenet ilyenkor abban áll, hogy nem a törvény betartása a fontos, hanem a hatalom, a pozíció birtoklása.

Valószínűsíthető, hogy a rendőrség az alkotmányos értékek és normák következetes betartásával és betartatásával tudna közvetlenül és más intézmények segítségével leginkább hozzájárulni a bűnözés csökkenéséhez. Ez a megállapítás természetesen hipotetikus, de jogállamban amúgy sincs más választás.

IRODALOM:

- Baer, H. – Armao, J. P. (1995): The Mollen Commission Report: An Overview New York Law School Law Review 40. évf., pp. 73–85.
- Bayley, D. H. (1994): Police for the Future. Oxford University Press, Oxford–New York
- Brady, T. V. (1996): Measuring What Matters; Part One: Measures of Crime, Fear, and Disorder. National Institute of Justice, Research in Action, december 1996, Washington D. C.
- Brodeur, J. P. (1998): Tailor-Made Policing: A Conceptual Investigation. In: Brodeur, J. P. (ed.): How to Recognize Good Policing: Problems and Issues. SAGE, Thousand Oaks, pp. 30–51.
- Chevigny, P. (1996): Changing Control of Police Violence in Rio de Janeiro and Sao Paulo, Brazil. In: Marenin, O. (ed.): Policing Change, Changing Police – International Perspectives. Garland Publ. Inc., New York–London, pp. 23–35.
- Darnstädt, T. (1997): Der Ruf nach Obrigkeit. Der Spiegel, 07. 07. 1997 S. 48–61.
- Elikann, P. T. (1996): The Tough-On-Crime Myth. Plenum Press, New York–London
- Ericson, R. V. (1982): Reproducing Order: A Study of Police Patrol Work. University of Toronto Press, Toronto
- Feltes, T. (1998): Zur Einführung: New York als Modell für eine moderne und effektive Polizeipolitik? In: Feltes, T. – Dreher, G. (Hrsg.): Das Modell New York. Kriminalprävention durch Zero Tolerance? Felix Verlag, Holzkirchen, S. 3–15.
- Jesilow, P. – Meyer, J. – Parsons, D. – Tegeler, W. (1998): Evaluating Problem-Oriented Policing: A Quasi-Experiment Policing, no. 3., pp. 449–464.
- Kelling, G. L. (1974): The Kansas City Preventive Patrol Experiment: A Summary. Police Foundation, Washington D. C.
- Koenig, D. J. (1991): Do Police Cause Crime? Canadian Police College
- Komáromi István – Horváth András (1995): Az aktív intézkedések jelentősége és szerepe a bűnügyi munkában. Belügyi Szemle, 1995/3., 35–36. o.
- Korinek László (1988): Rejtett bűnözés. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest
- Larson, R. (1975): What Happened to Patrol Operations in Kansas City. Journal of Criminal Justice, no. 3., pp. 299–330.

- Liang, H. (1992): *The Rise of Modern Police and the European State System from Metternich to the Second World War*. Cambridge University Press, New York
- Mars, J. (1998): *Deadly Force and the Rule of Law: The Guayana example*. Policing, no. 3., pp. 465–478.
- Marx, G. T. (1988): *Undercover Police Work: The Paradoxes and Problems of a Necessary Evil*. University of California Press, Berkeley
- Police Foundation (1991): *The Big Six – Policing America's Largest Cities*. Police Foundation, Washington D. C.
- Press, S. J. (1971): *Some Effects of an Increase in Police Manpower in the 20th Precinct of New York City*. RAND Corp., New York
- Salgó László (1996): Új típusú biztonság és kilátásai Magyarországon. *Belügyi Szemle*, 1996/2., 3–9. o.
- Skogan, W. (1995): *Community Policing in the United States*. In: Brodeur, J. P. (ed.): *Comparisons in Policing: An International Perspective*. Avebury, Aldershot, pp. 86–111.
- Sóvágó László (1993): *Hozzászólás a rendőrségi törvény javaslatának vitájához*. Országgyűlési jegyzőkönyv. Az Országgyűlés 1993. október 5-i ülése
- Szabó András (1995): *Büntetőpolitika és alkotmányosság*. *Belügyi Szemle*, 1995/1., 4–14. o.
- Trautfest, P. (1998): *Wenn weder die Sozialpolitik noch die Polizei das Verbrechen in New York zurückgedrängt hat, wer dann?* In: Feltes, T. – Dreher, G. (eds.): *Das Modell New York. Kriminalprävention durch "Zero Tolerance"?* Felix Verlag, Holzkirchen, S. 97–99.
- Trojanowicz, R. (1986): *Evaluating a Neighborhood Foot Patrol Program: The Flint, Michigan Project*. In: Dennis Rosenbaum (ed.): *Community Crime Prevention: Does It Work?* Sage, Beverly Hills
- Walker, S. (1985): *Sense and Nonsense About Crime*. Brooks and Cole Publ. Co., Monterey
- Wilson, J. Q. (1983): *Thinking About Crime*. *The Atlantic Monthly*, no. 3., pp. 72–88.
- Wilson, J. Q. – Boland, B. (1978): *The Effect of the Police on Crime*. *Law & Society Review*, no. 12., pp. 341–366.

Kerecsi Klára

Közösség és bűnmegelőzés: közösségi bűnmegelőzés

Az elmúlt 10 évben a bűnözés kezelésére tett erőfeszítéseink jórészt a büntető igazságszolgáltatás intézményrendszerének fejlesztésére irányultak. A rendőrség létszámának emelése, technikai ellátottságának javítása, a büntető igazságszolgáltatás területén dolgozók fizetési feltételeinek javítása, esetleg újabb és újabb intézményi átszervezések a nyomozást végző intézményeknél kétségtelenül fontosak, de a bűnözés társadalmi tényezőinek figyelembevétele és befolyásolási szándéka nélkül nem érhető el tartós